

Presentació de l'editor: Eric Hobsbawm (1917-2012), un historiador imprescindible

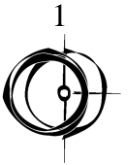
Pere GABRIEL

Universitat Autònoma de Barcelona (GERD)

Eric Hobsbawm ha estat un dels grans historiadors del segle XX que ha marcat, arreu, la disciplina d'història contemporània, tot ampliant-ne el perfil i l'abast dels temes rellevants a considerar. Un dels darrers grans historiadors coneguts i influents internacionalment, tant dins el món anglosaxó com fora del mateix.

La seva mort ha anat seguida de moltes commemoracions o rememoracions. Nosaltres, al Departament d'Història Moderna i Contemporània, modestament, també ho hem intentat aquest curs. Primer, quan la Comissió de Doctorat decidí de prendre peu en la seva obra per tal d'articular una sèrie de xerrades de reflexió historiogràfica dins les Jornades Doctorals incloses en el nostre Programa d'Història Comparada, Política i Social, que se celebraren el maig d'aquest 2013. Ara, amb aquest dossier, volem d'alguna manera situar la commemoració i el record de l'historiador al voltant d'algunes d'aquelles temàtiques que ell, òbviament al costat d'altres, dugué a la història contemporània. No pretenem, estrictament parlant, cap anàlisi historiogràfica directa, detallada i crítica, de tota la seva obra, d'altra banda, com és ben sabut, molt extensa. La intenció ha estat prendre com a excusa alguns textos importants de Hobsbawm per tal d'entrar en la consideració viva i actual dels temes plantejats. Els encarregats de dur a terme aquest propòsit han estat els professors Román Miguel, Xavier Torres, Francisco Erice i Serge Buj.

Els aspectes i temes del dossier són, per tant, en primer lloc, el de la denominada aposta per una història *des de baix*, que omple els estudis dedicats a la classe treballadora i la problemàtica de les rebel·lions populars camperoles o no tant i que Román Miguel situa dins el context de la història radical britànica, tot entrant en la discussió del bagatge i defensa per Hobsbawm dels paràmetres bàsics d'una història social marxista, oberta a la consideració més enllà de la visió política, institucionalista i apologètica dels grans líders del moviment obrer. Ve a continuació l'anàlisi i discussió de les seves aportacions al debat de les identitats nacionals i el paper històric i social del nacionalisme en el marc de la construcció dels estats liberals burgesos. L'atenció en aquest punt es situa en el marc del denominat en ocasions protonacionalisme i el seu paper en la configuració de les nacions de la contemporaneïtat posterior, que Xavier Torres veu com a una de les aportacions, també de Hobsbawm, en el debat més actual, amb una inexcusable referència a la tensió entre les realitats nacionalitàries o protonacionals des de baix i la instrumentalització o simplement ús des de dalt de les mateixes. Finalment, la mirada sobre la contribució més directa de l'historiador britànic a la síntesis general, interpretativa i intencionada, pel que fa fonamentalment a la història del segle XX, el segle dels *extrems* o el segle *curt*, correspon, en direccions i amb accents ben distints, tant a Francisco Erice com a Serge Buj. El primer es centra en els deutes de Hobsbawm amb la història marxista amb voluntat d'història total (que no s'ha de confondre amb els paradigmes defensats per l'Escola dels *Annales*), així com en la seva anàlisi de la importància central de la revolució russa del 1917 i, ja a les acaballes del segle, la caiguda del *socialisme real*. Erice ens detalla i discuteix les crítiques que n'han fet Tony Judt, Enzo Traverso i d'altres. Pel seu costat, Serge Buj ens

fa notar el caràcter inevitablement autobiogràfic, personal i testimonialista de l'historiador del segle XX o, com diu el mateix Hobsbawm, el seu paper de *participant observer* d'un segle viscut, que ha constituït el seu context coetani.

Abans d'acabar. Creiem que és útil apropar-se, encara que sigui molt superficialment, a la cronologia de les traduccions i recepcions de Hobsbawm a Espanya, almenys la d'algunes de les seves obres més importants i difoses. Ens dibuixa, segons creiem, una cadència molt significativa, que no deixa de donar-nos indicis sobre l'evolució intel·lectual de la disciplina d'Història Contemporània a Catalunya i Espanya. Per a començar, l'arribada es produí ja el 1964 amb la traducció i l'edició cuidada d'una de les seves primeres obres de síntesi importants, *The Age of Revolution. Europe 1789-1848*. Se n'encarregà l'editorial Guadarrama de Madrid, i fou el volum quart d'una sèrie de grans obres, que dugué el títol d'*Historia de la Cultura Moderna*. El títol adoptat fou el de *Las revoluciones burguesas. Europa 1789-1848*. L'obra, com és obvi, s'inscriví dins la dedicació de Hobsbawm a la història contemporània general. El volum que vingué a continuar l'anàlisi del segle XIX, *The Age of Capital 1848-1875*, tingué també una ràpida traducció, de nou a càrrec de l'editorial Guadarrama, llavors en l'òrbita de l'editorial Labor, i per tant editada a Barcelona. Si l'original anglès fou del 1975, la traducció arribà el 1977, com a *La era del capitalismo 1848-1875*. A notar la inter-relació explícita d'aquestes obres entre història política e historia cultural. Finalment, el repàs general del vuit-cents havia de concloure amb *The Age of Empire, 1875-1914* (1987), publicat per l'editorial Labor primer (1989) i després per Crítica el 1998 i següents. Calgué esperar per a obtenir la síntesi del segle XX: *The Age of Extremes: the short twentieth century, 1914-1991* aparegué el 1994 i, en aquesta ocasió la traducció castellana a càrrec de Crítica fou immediata, a l'any següent, amb el títol més neutre d'*Historia del Siglo XX, 1914-1991*.

2

La recepció dels seus textos sobre la història dels sectors populars i de la classe obrera, la història des de baix, també fou força intensa, encara que espaiada en el temps. Ja el 1968 arribà l'edició d'Ariel de Barcelona del seu text *Primitive rebels: studies in archaic forms of social movement in the 19th and 20th centuries*, que era però un treball primerenc de Hobsbawm del 1959 i que, pròpiament es situava, com s'indicava, en la discussió de les formes de protesta poc institucionalitzades i *arcaiques*. Una altra obra, que hom pot relacionar d'alguna manera amb unes preocupacions interpretatives equivalents, *Bandits*, de 1969, es traduí el 1976, també per Ariel. Coincidí, potser, amb la màxima influència de Hobsbawm a Espanya en relació al debat sobre la història del moviment obrer, que justament llavors treia el cap amb renovada intensitat i incidència a la Universitat. Cal situar aquí la seqüència d'aplec d'estudis hobsbawmians traduïts amb força intensitat aquells anys setanta: *Captain Swing*, obra escrita en col·laboració amb George Rudé del 1969 i editada per Siglo XXI a Madrid el 1978, amb el títol extens i adequat de *Revolución industrial y revuelta agraria. El capitán Swing; Revolutionaries: contemporary essays*, del 1973, publicada en aquest cas a Barcelona, de nou per Ariel, també el 1978; i *Labouring Men: studies in the history of labour*, del 1964, editats sempre per Ariel, el 1979. Com és sabut, aquest darrer aplec tingué una mena de segona part el 1984 amb *Worlds of Labour: further studies in the history of labour*, que s'edità també amb relativa immediatesa a Barcelona el 1987, amb el títol d'*El mundo del trabajo. Estudios históricos sobre la formación y evolución de la clase obrera*.

Un altre centre d'interès, que arribà ja els noranta, fou el de l'anàlisi sobre la nació i el seu encaix en la problemàtica social, cultural i política de la història contemporània. En aquest punt les traduccions foren ja continuades i pràcticament

immediates. Recordem, sense pretendre ni ser exhaustius ni establir cap mena de relació canònica, *Echoes of the Marseillaise: Two Centuries Look Back on the French Revolution* (1990, traduïda el 1992) i *Nations and Nationalism since 1780: programme, myth, reality* (1990, amb versió castellana el 1991). A afegir, a més, *The Invention of the tradition*, coordinada per ell i Terence Ranger, del 1983, i traduïda al català el 1988.

És clar que l'obra de Hobsbawm no es circumscriu a aquests pocs apartats que ara estem aquí assenyalant i que venen a emmarcar les aportacions d'aquest dossier. En tot cas, sí que formen part d'una part ben significativa de la seva producció historiogràfica. Esperem per tant contribuir, com dèiem, a la necessària i útil discussió viva sobre uns temes i debats sens dubte fonamentals de la història contemporània.

